

SPIRITUS I GRØNLAND

Af fuldmægtig *Claus Bornemann*

For nylig kunne man i et dansk fagblad læse omtrent følgende: „Indenfor store dele af den arbejdende danske befolkning indgår uvidenhed og dårlige kår en trist alliance med brændevinsmisbrug med det resultat, at vi nyder den tvivlsomme ære at stå som nationen med det største forbrug pr. indbygger af denne vare. Vi er vistnok nationen med det største antal tilfælde af delirium tremens. I hvert fald finder der over 1000 indlæggelser sted årligt af denne sygdom (heraf halvdelen alene i København), og yderligere dør der mellem 200 og 300 af alkoholmisbrug.“

Det kan da umuligt være sandt, vil De sikkert indvende. Det er heller ikke rigtigt. Beskrivelsen gælder ikke tilstanden i vort land i dag, men sådan som den var ved århundredskiftet¹. Artiklens forfatter har bygget på oplysninger hentet fra en beretning om „Drikfældighedsforholdene i Danmark“, som det daværende statistiske bureau i 1882 afgav til finansministeren, efter at folketinget havde ytret ønske om at få en sådan undersøgelse i stand.

I dag er situationen en ganske anden. Forbruget af brændevin og andre destillerede drikke er kun en ottendedel af, hvad det var dengang, og selvom befolkningen drikker mere øl og vin i dag, er det samlede alkoholforbrug pr. indbygger kun lidt over halvdelen af, hvad det var for et par generationer siden. En kraftig forhøjelse af spirituspriserne som følge af beskatning i forbindelse med den stigende folkeoplysning og ikke mindst arbejderklassens sociale og økonomiske gennembrud er utvivlsomt de vigtigste faktorer i denne udvikling.

Det vil sikkert være gavnligt at have forholdene herhjemme in mente, når talen er om de grønlandske alkoholproblemer. Vi kan herved nærmere os problemerne ikke alene med vore egne dyrekøbte erfaringer som ballast, men også med en vis portion optimisme, som nok kan være nødvendig, når man færdes i øjeblikkets Grønland.

Er tilstandene da så alvorlige? Ja, derom hersker der uenighed, men næppe nogen vil benægte, at det grønlandske spiritusforbrug er steget i foruroligende grad i de seneste år.

¹ Svend Røgind: „Arbejde og Alkohol“ i Produktivitetsnyt 1955, nr. 8.

Landets oprindelige beboere, eskimoerne, kendte intet til alkoholiske drikke. Det var europæerne, der bragte denne tvivlsomme gave til landet, og selvom man fra starten søgte at føre en beskyttelsespolitik, kunne det dog ikke undgås, at dele af befolkningen fik smagt de forbudte varer. Det hedder i en bekendtgørelse af 1782: „Indbyggerne må under højeste straf ikke gøres fulde med øl og stærke drikke. Brændevin især må ikke gives til grønlænderne, og under 10 rigsdalers mulkt eller tilstrækkelig straf på ryggen med mere aldrig udskænkes til fruentimmere.“ I flere århundreder havde de grønlandske erhververe, fangerne og fiskerne, så godt som ingen berøring med alkohol. Kun danske embedsmænd og visse ved administrationen fastansatte grønlændere havde ret til spiritusforsyninger, dog således, at grønlændernes rationer var langt mindre end de udsendte danskes. I 1929 udsendtes det spiritusregulativ, der kom til at gælde lige til 1952 og som fastsatte bestemte rationer for de udsendte danske og for de fastansatte grønlændere. Der gjaldt stadig et principielt forbud mod salg af alkoholiske drikke til befolkningen, men landsråds- og kommunerådsmedlemmer samt „velansete, af kommunerådet anbefalede husherrer“ kunne dog rekvirere en beskeden ration. De samme husherrer fik ret til 18 kg malt om året til brug ved fremstilling af hjemmebrygget øl.

Denne ordning med dens udemokratiske inddeling af befolkningen i sociale grupper vakte efterhånden stigende utilfredshed, og da grønlandskommissionen i 1949 skulle drøfte sagen, var der en almindelig følelse af, at regulativets dage var talte. Efter en langvarig diskussion enedes man i kommissionen om at anbefale frigivelse af salget af alkoholiske drikke i Grønland i forbindelse med en samtidig kraftig forhøjelse af spirituspriserne. Landsrådet turde imidlertid ikke med det samme tage skridtet fuldt ud, men på rådets indstilling gennemførtes den 1/4 1952 en udvidelse af rationeringsordningen, således at alle husherrer, som ikke tidligere havde haft ret til indkøb af spiritus, fik tildelt en begrænset ration. Den sociale rangforordning i alkoholmæssig henseende bibeholdtes således, og de grønlandske fiskere og fangere - landets produktive ryggrad - var stadig deklasseret i forhold til de fastansatte bestillingsmænd. Diskussionen fortsatte derfor med uformindsket kraft. I sommeren 1954 tog landsrådet omsider det afgørende skridt og anbefalede frigivelse, og siden nytår 1955 har spiritussalget i Grønland været frit.

Det er naturligt, at der har været stor interesse for at konstatere, hvilke virkninger frigivelsen har haft. De mere eller mindre officielle oplysninger, der er kommet fra Grønland i dette år, tyder på et stigende spiritusforbrug, og ingen havde vel ventet andet i den første tid efter frigivelsen. Men hvor stor stigningen har været, er det svært at få klar besked om. Ministeriet for Grønland søgte i sommer at skaffe sig et overblik over situationen ved at foretage en rund-

Pastor Børge Andersen, formand for „Blå Kors“, modtages i Holsteinsborg.

Foto: Dahl Weile

spørge til politiet om virkningen af rationeringens ophævelse. Svarene gav imidlertid et meget broget og usikkert billede af situationen, hvilket dog ikke kan forbavse, i betragtning af det meget korte spænd af tid undersøgelsen gjaldt. Således gjorde visse atypiske forhold sig antagelig gældende i nogle distrikter, hvor lagrene af vin og spiritus var udgået i de tidlige forårsmåneder, og andre steder havde befolkningens indtægter i de pågældende måneder været unormalt ringe, hvorfor udhandlingen af spiritus kan have været mindre end købelysten. Derfor viste spiritussalget enkelte steder ligefrem tilbagegang umiddelbart efter frigivelsen, men de steder, hvor lagrene var tilstrækkelige og befolkningens indtægter

omkring det normale, var der en klar stigning i salget. Det gjaldt dog ikke de stærke former for spiritus som snaps, whisky og cognac, der ved frigivelsen var blevet belagt med stærkt forhøjede afgifter. Stigningen lå på øl, hvor dette var at købe, og især vine. Navnlig salget af de danske frugtvine viste en endda særdeles iøjnefaldende stigning de fleste steder. Der er næppe tvivl om, at befolkningen har fejret frigivelsen i „pudlimut“, og at det er forbruget af denne vare, der i den kommende tid særligt vil volde bekymringer.

Som en følge af det stigende forbrug melder enkelte byer, navnlig de større og specielt Godthåb, om et voksende antal berusere og overnatninger i detentionerne.

Imidlertid må det fastslås, at det endnu er for tidligt at dømme om frigivelsens virkninger; dertil er de foreliggende oplysninger alt for usikre. Vi kan heller ikke afgøre, om den ventede stigning er midlertidig eller vil blive af varigere karakter, og en yderligere vanskelighed gør sig gældende, fordi man ikke ved, hvor stor en del af salget, der går til det for tiden meget store antal udsendte funktionærer og håndværkere. Vi har i dag ikke tilstrækkelig viden til med nogen sikkerhed at kunne udtale os om situationen, og der vil nok gå en rum tid, førend man kan skaffe sig et nogenlunde pålideligt skøn over de følger, som rationeringens ophævelse har haft. Men det betyder naturligvis ikke, at man skal vente med at træffe foranstaltninger til imødegåelse af de uheldige virkninger, som må forventes af et forøget spiritusforbrug.

Uanset den uklarhed, der hersker med hensyn til virkningerne af den seneste ordning, må det erkendes, at spiritusforbruget i Grønland bedømt over en årække er gået betydeligt i vejret. Læser man i Berthelsens Nosografi, vil man hurtigt opdage, at alkoholen på den tid ikke var noget samfundsproblem, selvom man også dengang holdt af en glad rus. Den strenge rationering og den ringe forbindelse med omverdenen satte en klar begrænsning for de kvanta spiritus, som kunne skaffes til veje, og det bevirkede bl. a., at kronisk alkoholisme var et ukendt begreb i Grønland. Man behøver imidlertid ikke engang at gå så langt tilbage for at finde andre tilstande end de nu rådende. I den beretning, som den juridiske ekspedition afgav efter sit ophold i Grønland i årene 1948-49, udtales det, at selvom der i den grønlandske befolkning er flere personer, om hvem det kan siges, at de regelmæssigt misbruger alkohol, findes der ikke i øjeblikket kronisk alkoholisme eller vanedrankere. Bemærkelsesværdige er ekspeditionens oplysninger om antallet af de kriminelle handlinger, som i årene 1946-48 blev begået under påvirkning af spiritus. Af de kriminalsager, som i disse år kom til pådømmelse ved sysselretterne, varierede antallet af tilfælde, hvor tiltalte var beruset i gerningsøjeblikket, mellem 0 og 28 % af det samlede antal kriminalsager, som iøvrigt synes

ret ringe i de pågældende år. Til sammenligning kan nævnes, at en beretning fra Grønlands landsret for tiden fra 1/7 1951 til 1/7 1954 viser, at tiltalte i 76 % af samtlige kriminalsager har været påvirket, da forbrydelsen blev begået. Det fremgår iøvrigt, at antallet af kriminalsager er steget stærkt siden 1948, og det er da nærliggende at slutte, at størstedelen af den stigende kriminalitet er forårsaget af alkoholen. Disse tal kan ikke overraske den, der har haft sin gang i de grønlandske retter i de senere år. Det er slående, hvor sjældent man oplever, at en grønlander har begået en kriminell handling i ædru tilstand. De fleste grønlandere, der har været i konflikt med loven, vil sikkert med smerte erkende sandheden i Peter Laales ord, at hvor øllet går ind, går forstanden ud.

Den juridiske ekspedition kunne i 1948 - i lighed med Berthelsen tidligere - konstatere, at alkoholforbruget var meget ringe i Grønland, og skønnede, at det samlede forbrug pro persona kun udgjorde en femtedel af forbruget i det øvrige Danmark.

Skal man til sammenligning bedømme tallene for opsendt og udhandlet spiritus i de sidste to år, når man - med forbehold af de foreliggende tals rigtighed - til, at forbruget af vin og spirituos pro persona i Grønland i dag er større end - eller i hvert fald lige så stort som - forbruget af disse varer i det øvrige Danmark. Anderledes ligger det med det fabriksfremstillede øl. Forbruget heraf er langt mindre i Grønland, men denne forskel opvejes antagelig i nogen grad af det hjemmebryggede grønlandske øl. Et forsigtigt skøn tillader os således at antage, at spiritusforbruget i Grønland er fire- eller femdoblet siden 1948. Disse tal er i sig selv tankevækkende nok, og sammenholder man dem med de beretninger, der når hertil, tvinges man til at erkende situationens alvor. Ifølge lægeudsagn er kronisk alkoholisme ikke længere et ukendt fænomen, og spiritusmisbrug er hvert år skyld i dødsulykker, materiel skade, mange tabte arbejdsdage og megen social nød. Myndighederne er da også i stigende grad opmærksomme på nødvendigheden af en indsats på dette område.

Som en begyndelse til en mere omfattende indsats har to repræsentanter fra den danske afholdsbevægelse i sommeren 1955 foretaget en orienteringsrejse i Vestgrønland. Efter hjemkomsten fremsatte de en række konkrete forslag til imødegåelse af spiritusmisbruget. Af disse kan nævnes en intensiveret propaganda i radio og presse og ved hjælp af pjecer, plakater, film, lysbilleder og båndfilm. De to afholdsfolk ønsker også en forbedret radiofoni, forøget støtte til samlingshusbyggeri, hjælp til husflids- og hobbyvirksomhed, støtte til afholdsforeningerne, forhøjelse af priserne på frugtvin og oprettelse af hvidtøls- og mineralvandsfabriker i Grønland.

Ønsket om en forbedret radiofoni er som bekendt allerede opfyldt, efter at finansudvalget har bevilget 4,8 millioner kroner til dette formål. Forslaget om en forhøjelse af afgifterne på frugtvin bygger på erfaringerne fra Danmark, hvor en prisforhøjelse gennem beskatning viste sig overordentlig effektiv i kampen mod spiritusmisbruget. Det „danske“ system er da også kopieret med held i andre lande.

Oprettelsen af hvidtøls- og mineralvandsfabriker er tænkt som et middel til at hindre hjemmebrygningen, der vel nok er den mørkeste side af det grønlandske spiritusproblem. Hvis det blot drejede sig om det lette og ofte velsmagende grønlandske øl, var der ingen grund til alarm, men under hjemmebrygning falder også fremstillingen af det undergærede øl og det uhyggelige fluidum, der benævnes „kivisitak“, og som har været årsag til så mange ulykker.

Tanken om bryggerier i Grønland er ikke ganske ny, den blev f. eks. rejst i landsrådet i 1951. Dengang betragtede man vist forslaget som noget af et kuriosum, men ideen har siden vundet flere tilhængere. En forudsætning for et sådant bryggeri er ifølge fagfolk, at der er rigelig vandforsyning på stedet. Denne betingelse er muligvis nu opfyldt for Godthåbs og Sukkertoppens vedkommende. Men desuden er man nødt til i de større byer at have store opvarmede lagerrum, et krav, som i ikke ringe grad vil vanskeliggøre planen, eftersom den frostfri lagerplads, der for øjeblikket er til rådighed, i første række beslaglægges af kartofler og grøntsager.

Også en forøget propaganda har sine problemer. Tidligere forsøg med den løftede pegefinger i pjecer og på plakater er ikke altid faldet lige heldige ud. Vi savner i nogen grad kendskab til grønlandsk tankegang og vaner, specielt med hensyn til det foreliggende problem, og vi har som før nævnt få faktiske oplysninger om forbruget i dag. Det er derfor foreslået, at alkoholspørgsmålet tages med i de undersøgelser, som det humanistiske udvalg antagelig snart skal i gang med. Udvalgets formand, professor Carsten Høeg, har fornyligt i Atuagagdliutit² udtalt, at det kan have sin betydning at undersøge, hvor meget der brygges og drikkes i hvert enkelt distrikt, hvor mange forbrydelser der skyldes beruselse, hvilke dele af befolkningen, der særligt er drikkeglade etc. Det kan meget vel tænkes, siger Carsten Høeg, at der for beruselsestrang og -evne er en psykologisk baggrund, som måske er ukendt i det gamle Danmark (og vice versa).

I denne forbindelse er det værd at nævne, at undersøgelser af alkoholforbruget i tidligere isolerede samfund ikke er ukendte. Resultatet af en sådan undersøgelse er således sidste år offentliggjort af University of California. Det drejer sig om en

² Carsten Høeg: „Grønlands kulturudvikling i videnskabelig belysning“ II, Atuagagdliutit/Grønlandsposten 1955, nr. 18.

*Afholdsmøde i Umanak med generalsekretær Werner Jensen,
pastor Borge Andersen, lærer Hadrup m. fl.*

Foto: Dahl Weile

afhandling af en amerikansk videnskabsmand Edwin M. Lemert³, der i årene fra 1951 til 1953 har studeret alkoholforbruget blandt visse befolkningsgrupper i kystdistrikterne i det nordvestlige Amerika. Forholdene i disse områder synes på mange måder at minde om Grønland, og selvom der naturligvis ikke uden videre bør drages paralleller fra en sådan undersøgelse, vil dens resultater sikkert have interesse for dem, der beskæftiger sig med det grønlandske alkoholproblem.

³ Edwin M. Lemert: „Alcohol and the Northwest Coast Indians“ (University of California Publications in Culture and Society. Volume 2 no. 6 p. p. 303-406).

I de undersøgte områder lever en jæger- og fiskerbefolkning af indiansk afstamning sammen med hvide tilflyttere. Den fastboende befolkning kendte oprindeligt intet til brugen af berusende drikke, og det efterhånden omsiggribende drikkeri er derfor et resultat af den kontakt, der er opstået mellem de indfødte og tilflytterne.

Selv om salg af spiritus til den indfødte befolkning har været forbudt, er drikkeri blevet mere og mere almindeligt og er i dag så udbredt, at man f. eks. skønner, at der i byen Hope ved Frazer River Valley med et indbyggerantal på 1500 - altså mindre end Godthåbs - er ikke færre end 40 personer, der handler ulovligt med spiritus.

Lemert opholdt sig i længere perioder på undersøgelsesstederne og fik gennem egne iagttagelser og interviews med et repræsentativt udsnit af befolkningen et omfattende indtryk af de lokale drikkevaner. Der var ikke tale om nydelse af spiritus i egentlig forstand. Man drak for at blive fuld og helst så hurtigt som muligt; smagen spillede en underordnet rolle. Drikkeri fandt altid sted i selskabelige grupper; drikkeri i ensomhed syntes at være et ukendt fænomen. Under drikkegilderne var deltagerne under et vist socialt pres, idet man ikke tillod nogen at lade være med at drikke ud. Udskejelser af denne art fandt navnlig sted i week-end'er og ved højtiderne, og Lemert konstaterer, at den stigende velstand efter den anden verdenskrig har forøget befolkningens muligheder for at komme i besiddelse af spiritus og har således ført til en stigning i drikkeriet.

Det nævnte karakteristiske træk, at man drikker udelukkende for at blive fuld, er ikke ukendt i Grønland. Således udtalte Ministeriet for Grønland's medicinalkonsulent, dr. Saxtorph sidste år i Det grønlandske Selskab under sit foredrag om alkoholspørgsmålet i Grønland, at spiritussen for det store flertal af grønlændere først og fremmest var et middel til at få sig en rus, og at det nærmest var ganske underordnet, hvordan vædsken smagte. Målet for al spiritusnydelse er rusen, fuldskenen. Derfor, sagde dr. Saxtorph, er alkoholspørgsmålet stadig meget alvorligt i Grønland, og det både for den enkelte, for familien og for hele samfundet.

Ligesom i Grønland har det voksende spiritusforbrug for den oprindelige befolkning i Nordvestamerika haft højst ubehagelige følger både for liv og ejendom. Fiskerbåde er mistet, biler ødelagt og menneskeliv gået til spil som følge af forgiftninger eller ulykkestilfælde, ligesom levestandarden nogle steder er forringet, fordi størstedelen af indtægterne anvendes til køb af spiritus. Kriminaliteten er vokset i foruroligende grad og navnlig vold - ikke mindst blandt ægtefæller - er blevet en almindelig foreteelse. Der foreligger ikke nogen egentlig kriminalstatistik, men sagkyndige hævder, at næsten alle alvorlige forbrydelser

Afholdsmøderne besøgte af en broget skare interesserede tilhørere.

Foto: Dahl Weile

udføres under påvirkning af spiritus. Forbrydelsen som begreb var ikke kendt i den oprindelige kultur.

Lemert har i sin afhandling søgt at trænge ind til de dybereliggende årsager til det voksende drikkeri og henviser i første række til de vanskelige vilkår, hvorunder erhvervet drives i disse egne. Som jægere, fiskere eller tømmerhuggere må befolkningen døje kulde og ensomhed, og den voksende konkurrence fra tilflytterne lægger yderligere et pres på dem. Fristelsen til at søge bort fra den hårde og grå hverdag er derfor meget stor i et sådant samfund.

Lemert har også konstateret, at drikkeriet i høj grad er en reaktion mod kedsomhed. Den gamle kultur er bukket under ved sammenstødet med den stærkere indtrængende. Der er ikke trådt noget nyt i stedet, og det derved opståede kulturelle tomrum kommer spiritussen let til at fylde. Man benytter enhver lejlighed til at drikke, ja, ofte er det sådant, at man markerer tidspunkterne for de traditionelle ceremonier og religiøse fester, som man ellers har opgivet at fejre, ved at holde et vældigt drikkegilde. Drikkeriet bliver på denne måde nærmest en samfundsmæssig institution. Man byder også spiritus for at tilkendegive sin sociale status, og en del af drikkeriet - navnlig blandt de unge - må nok ses som en protest mod de hvides forbudsregler. For adskillige af de ældre, særligt de gamle høvdinge, er spiritussen blevet en trøst i sorgen over den oprindelige kulturs forsvinden. Endelig finder man i fuldskenen en erstatning for den oprindelige ekstatiske religionsdyrkelse.

I slutningen af sin afhandling kommer Lemert ind på mere teoretiske betragtninger og henviser i denne forbindelse til sociologen Horton, der har hævdet, at i alle samfund synes alkoholens vigtigste funktion at være at formindske uro og ængstelse. Navnlig i samfund, der befinder sig under omskiftelse, vil en sådan usikkerhed være til stede, og man konstaterer derfor ofte et stigende drikkeri umiddelbart efter et kulturskifte. Det er ikke fordi befolkningen ikke kender farerne ved spiritusmisbrug, men simpelthen fordi de finder, at behageligheden ved en rus nok er ulemperne værd. Det må endvidere tages i betragtning, at mange folkeslag er ukendt med den skyldfølelse, som præger den vesteuropæiske kultur, og således vil være uden samvittighedsnag over deres eget umådeholdende drikkeri. En kampagne mod drikkeriet kan derfor støde på for europæere ukendte psykologiske vanskeligheder.

Man bør som nævnt ikke uden videre føre Lemerts resultater over på grønlandske forhold, men adskillige iagttagelser stemmer forbavsende med situationen i Grønland. Den grønlandske fisker og fanger driver sit erhverv under meget hårde vilkår, ikke mindst i klimatisk henseende. Er der noget at sige til, at man føler trang til spiritus efter en iskold motorbådstur eller en slæderejsses strabadser? Det hårde grønlandske dagligliv skaber trang til at koble fra og kaste sig ud i nogle timers løssluppen fest. For enhver, der har besøgt et grønlandsk udsted i vore dage, er manglen på sund fritidsbeskæftigelse slående. Kedsomheden lurar og i dens kølvand følger spiritusmisbruget. Den har sikkert været et mindre problem i det gamle fangersamfund, hvor erhvervet fyldte hele familiens liv med sysler. I vore dages grønlandske fiskerlejer driver ungdommen ofte rundt uden mål og med, når arbejdsdagen er forbi, eller vejret forhindrer fiskeriet. De gamle grøn-

landske traditioner er mere eller mindre bukket under, uden endnu at være blevet afløst af en ny kultur og en positiv livsopfattelse til at udfylde tomrummet.

Den tidligere spiritusordning skabte en social rangforskkel, der gjorde det til noget af et prestigespørgsmål at kunne sætte spiritus på bordet, og rationeringens ophævelse har ikke uden videre ændret dette forhold. Tværtimod fortælles det, at navnlig de, som tidligere havde vanskeligt ved at skaffe sig spiritus, nu sætter en ære i at kunne servere rigeligt med våde varer.

Netop det prestigemæssige problem er der grund til at være opmærksom på, når talen er om at starte et større propagandafelttog. En alt for voldsom propaganda hernede fra vil kunne få en anden virkning end den tilsigtede, fordi nogle grønlandere måske vil føle sig stødt over en formodet kritik og krænkelse i deres „demokratiske“ ret til at nyde spiritus på lige vilkår med andre danske.

Der er i denne forbindelse ingen grund til at lægge skjul på, at også de udsendte danske har deres spiritusproblemer. Grønlanderne har gennem årene haft lejlighed til at se spiritusmisbrug i „danske“ kredse, og i den seneste tid måske navnligt blandt de udsendte arbejdere og håndværkere, til hvis undskyldning dog taler, at de som regel har været primitivt indkvarteret og kun har haft ringe adgang til fritidsbeskæftigelse. Stort set har man vist lov at antage, at de udsendte danske - selv om der ikke er tale om misbrug - har et større spiritusforbrug i Grønland, end de ville have haft i Danmark. Det skyldes naturligvis først og fremmest, at de grønlandske priser tidligere lå langt under priserne i Danmark, og at de stadig ligger lidt under, hvad man skal betale herhjemme. Det udsendte personale må give afkald på mange adspredelser i form af teaterbesøg, koncerter etc., som de er vant til hjemmefra, og det ville være hykleri at blive forarget over, at de undertiden som erstatning tager sig et godt bæger - det sætter de fleste af os trods alt pris på. Dertil kommer, at livet i Grønland for manges vedkommende slider på nerverne, og fristelsen til at koble fra kan undertiden være stor.

Den rigelige brug af spiritus i selskabelighed er forklarlig, når man tænker på, at det udsendte personale i Grønland dag ud og dag ind omgås et meget begrænset antal mennesker, som de måske ikke har så forfærdelig meget tilfælles med, udover at de er placeret på samme sted.

Forbruget af spiritus blandt de udsendte danske synes imidlertid i kraftig dalen, naturligvis i første række som følge af prisstigningerne, men måske også i erkendelse af, at de „danske“ hjem altid har stået som et forbillede for de fleste af grønlandere, og at det derfor er af betydning, at det udsendte personale viser et godt eksempel med hensyn til omgangen med spiritus.

Holder foranstående betragtninger stik - hvad naturligvis først vil kunne konstateres gennem nærmere undersøgelse - fører det til den erkendelse, at årsagerne

til det store spiritusforbrug i Grønland har dybe rødder i den aktuelle samfundstilstand. Der er ingen grund til at tro, at grønlændere fra naturens hånd er mere drikfældige end andre, men det grønlandske samfund befinder sig i dag i en situation, der gør det mindre modstandsdygtigt overfor spiritussens virkninger. Man bør naturligvis gøre, hvad der er muligt for at dæmme op for den uheldige udvikling, men en egentlig bedring af forholdene kan sikkert først ventes om føje tid. Det forudsætter, at grønlænderen har opnået forbedrede erhvervsvilkår, større økonomisk og social tryghed, bedre oplysning og nye udfoldelsesmuligheder, der kan byde erstatning for de hændende gamle traditioner - altså netop de mål, som det af grønlandskommissionen igangsatte reformarbejde sigter imod. Indsatsen mod drikkeriet i dag ligger derfor i særlig grad i det opbygningsarbejde, der udføres på næsten alle samfundslivets områder.

Men paradoksalt nok har dette reformarbejde virkninger, som på kortere sigt kan fremme drikkeriet. Jeg tænker her ikke så meget på den uro i samfundet, som det store antal udsendte håndværkere og funktionærer i disse overgangsår nødvendigvis må forårsage, eller på den rodløshed, som måske præger den del af den grønlandske ungdom, der har forladt deres erhverv for i byerne gennem tilfældigt arbejde at få del i de let tjente penge, som de store anlægsarbejder giver lejlighed til. Det er forhåbentlig kun forbigående træk, der vil forsvinde, når opbygningsperioden er forbi, og samfundet falder mere til ro. Mere foruroligende virker de udtalelser, der er faldet i de senere års Grønlands-diskussioner, udtalelser som „vi er andenklassens borgere i vort eget land“, „der sker forskelsbehandling i Grønland“ og „de udsendte danske tager alle stillingerne, mens landets egne børn står uden for arbejdet“. Det er ikke her spørgsmålet, om disse påstande er berettigede. Det afgørende er i denne forbindelse, om dele af det grønlandske folk opfatter forholdet således, for det ville jo betyde, at den nye tid for nogles vedkommende har skabt den utryghedsfølelse, der i forbindelse med mindreværdsfølelse og ængstelse for fremtiden kan danne jordbund for øget drikkeri.

De grønlændere, der føler sig forbigået eller stående udenfor, fristes sikkert lettere til at lade tingene sejle deres egen sø og i stedet søge den trøst, der findes i de lokkende flasker. Man bør utvivlsomt være opmærksom på denne fare og bestandigt drage så mange grønlændere ind i arbejdet som muligt, selv om man eventuelt må slække af på de - efterhånden overdrevne - effektivitetskrav, som stilles til borgerne i et moderne samfund. En sådan udvikling ville forhåbentlig bidrage til at stimulere grønlændernes selvudfoldelsestrang og give deres tilværelse de perspektiver, som kan aflede opmærksomheden fra den nu så dominerende spiritus.

Sådan bor man i Qutdligssat. Her er børnene midt i lektielæsningen.

Foto: Dahl Weile

Spiritus og epidemiske sygdomme er fulgt i europæernes fodspor overalt på jordkloden og har været en trusel mod mange folkeslags fortsatte trivsel. Takket være en energisk indsats fra sundhedsvæsenets side synes de mange epidemier, som i de seneste år har hærget Grønland, at have haft et godartet forløb; men alkoholen betyder fortsat en alvorlig fare for det grønlandske samfund. Alligevel bør man være sig for overdreven pessimisme. Den danske bonde- og arbejderstands

historie rummer triste kapitler, hvad drikkeriet angår, men alligevel har bonden og arbejderen gennem deres politiske og kulturelle indsats været en væsentlig faktor ved skabelsen af det sociale Danmark, vi lever i i dag. Har vi på forhånd lov til at tvivle på, at grønlænderne kan gennemgå en tilsvarende udvikling? Den relativt store tilslutning, som afholdsbevægelsen i Grønland har vundet - ikke mindst blandt ungdommen - giver os lov til at håbe på en lysere fremtid. Og det må heller ikke glemmes, at der i mange gode grønlandske hjem serveres spiritus, uden at dette giver anledning til misbrug.

Fra grønlandsk side er det for nylig hævdet, at der hernede skabes for megen blæst om det grønlandske spiritusproblem, og det er muligt, at man burde gå lidt mere stille med dørene. Utvivlsomt ville det være bedst, om denne sag kunne løses som et i første række internt grønlandsk problem, og at der i Grønland skabtes en folkeopinion mod spiritusmisbrug, men en sådan findes endnu ikke, skønt kampen mod alkoholen i værste fald vil komme til at dreje sig om grønlændernes fortsatte eksistens som et folk. Og ingen kan vel være mere interesseret i, at denne kamp vindes, end landets egen befolkning.